

Ajdin Huseinspahić*

ISTORIJA PRAVNIH INSTITUCIJA
Prikaz udžbenika

**/Autor: dr.sc. Dževad Drino, Izdavač Visoka škola „PRIMUS“
Gradiška, 1. izdanje, Banja Luka: Markos, 2014., 152 str./**

U Gradiškoj je početkom ove godine u izdanju Visoke škole „Primus“ Gradiška štampan udžbenik *Istorija pravnih institucija* autora dr. sc. Dževada Drine, docenta na Katedri za historiju države i prava Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici. Radi se o vrlo konciznom djelu koje je fokusirano na sintezi osnovnih naučnih spoznaja komparativne pravne historije, modernih pravnih kodifikacija i u potrebnoj mjeri osnovnih pravnih institucija rimskog privatnog prava. Naime, iščitavajući ovo djelo jasno je kako je autor na visokom akademskom nivou odlučio odgovoriti naučnom izazovu integrisanja najvažnijih pravnih institucija na jednom mjestu i u jednom udžbeniku.

Odgovarajući u predgovoru na pitanje zašto je odlučio napisati udžbenik o historijskom aspektu razvoja pravnih institucija kojima i pozitivno pravno mnogu duguje, autor je naglasio kako je ova knjiga nastala kao rezultat predavanja Istorije pravnih institucija, predmeta koji je držao na prvoj godini studijskog programa prava, smjer javne uprave. Zanimljivo je napomenuti kako je autor pišući ovaj udžbenik pratio silabus navedenog predmeta, a koji obuhvata tri oblasti koje se danas uobičajeno predaju na pravnim fakultetima u Bosni i Hercegovini, kao posebni predmeti i to: Opšta (Komparativna) historija države i prava, Rimsko pravo i Moderne pravne kodifikacije. Prilagođavajući udžbenik potrebama studenata i prateći silabus navedenog predmeta, autor je napisao djelo koji će pomoći kako studentima da uspješno savladaju predviđene nastavne cjeline i steknu osnovna znanja o razvoju pravnih institucija, tako i široj čitalačkoj publici koja će imati priliku da stekne bazična znanja na polju razvoja velikih civilizacija i njihovih pravnih institucija.

Udžbenik je strukturiran u petnaest logično poredanih poglavlja, a sva ona imaju sličnu strukturu. Započinju osvrtom na osnovne pojmove o državi da bi se nakon toga elaborirali temeljni postulati pojedinih pravnih grana, odnosno pravnih instituta. Elaboriranje je u svim poglavljima usklađeno s jedinstvenom idejom vodiljom da se, poput najkvalitetnijeg nektara, u velikom broju često nesistematiziranih i teško shvatljivih pravnih institucija, sačuvaju znanja o historijskom razvoju najvažnijih pravnih institucija čija se obrada temelji na recentnoj

* Mr.sc., Pravni fakultet Univerziteta u Zenici.

historijsko-pravnoj literaturi. Posebnu vrijednost udžbeniku daje historijsko povezivanje najvažnijih pravnih institucija, te pravnih i filozofskih ideja koje provjavaju udžbenikom.

U prvom poglavlju autor se na zanimljiv način osvrće na razmatranje historije pravnih institucija kao posebnog nastavnog predmeta, obrađujući historiju prava i uporedno pravo, te nastanak i razvitak pravne historije kao nauke. U ovom poglavlju autor se referira i na Savinijeva promišljanja trostepenost organskog i prirodnog razvoja prava svakog naroda.

U drugom poglavlju udženika autor ukazuje na osnovne obrise razvoja prvobitne zajednice, opservirajući tri velike etape razvoja ljudskog roda po etnologu Luisu Morganu i njegovom djelu „Drevno društvo“. U ovom dijelu na vrlo jasan i za studente prihvatljiv način obrađen je pojam organizacije društva i društvene norme.

Nakon uvodnih poglavlja o prvobitnom pojmanju države i prava, treće poglavlje obrađuje nastanak pravnih država i pisanog prava u starom vijeku, odnosno u Istočnim despotijama (Egiptu, Babilonu, Hetitskoj i Starojevrejskoj državi). U okviru navedenih država autor se drži jedinstvenog pristupa ukazujući na osnovne organe vlasti u državi, njihovu ulogu i značaj za razvoj prava, kao i na prve pravne tekstove koji po prvi put sistematično tretiraju najvažnije pravne institucije u državama tog perioda. Tako se kroz ovo poglavlje studenti mogu upoznati sa egipatskim pravom, Hamurabijevim zakonikom, Hetitskim zakonikom, te Torom ili petoknjižjem Starog zavjeta.

U četvrtom poglavlju polazeći od naučnog opserviranja polisa stare Grčke (Sparte i Atine), kao i kritske (minojske) kulture i Gortinskog zakonika, autor obrađuje pravne institucije počev od antičke Grčke do Helenističke monarhije kao prvog velikog kosmopolitskog carstva. Referirajući se na spartansko i atinsko pravo, odnosno na pojedine pravne grane (građansko pravo, krivično pravo..) i sudski potupak, te govoreći o miješanju grčke kulture i jezika sa kulturama istočnih naroda, što se u konačnici označava kao helenizam odnosno helenistička civilizacija, autor na prijemčiv i za čitatelje jasan način ukazuje na starovjekovne tragove tolerantnosti, multikulturalnosti i kosmopolitizma.

Peto poglavlje udženika se odnosi na osnove rimskog prava. Imamo li u vidu značaj rimskog prava za eurokontinentalni i anglosaksonski pravni sistem, ovo poglavlje se čini najbitnijim za pravilno razumijevanje pozitivno-pravnih institucija, te je stoga i najobimniji dio udžbenika. Shodno tome, autor je, obrađujući sve faze razvoja rimske države i rimskog prava, sa sigurnošću možemo konstatovati, uspio u nakani da čitatelju koji nije upoznat sa pojmom i strukturom rimskog prava, približi osnovne pojmove koji se ne mogu zanemariti i pri samoj pomisli na rimsko pravo. Tako je u ovom poglavlju obrađena podjela rimskog prava, historija antičkog Rima, odnosno periodizacija razvoja rimske države i prava. Čitajući ovo poglavlje vrlo lahko se može shvatiti suština rimskog privatnog prava i

njegova podjela na statusno pravo, porodično pravo, nasljedno pravo, obligaciono pravo i sudski postupak.

U šestom poglavlju autor se bavi historijom pravnih institucija u srednjem vijeku, ukazujući na značaj koji je i tada na razvoj prava i pravne nauke imalo rimsko pravo i djela velikih rimskih pravnika. U ovom dijelu su obrađene germanske države, organizacija vlasti, germansko pravo (*Leges romana barbarorum* i *Leges barbarorum*) i franačko pravo.

Sedmo poglavlje udžbenika tematizira nastanak Bizantije, njeno državno uređenje, Bizantijsko pravo-Justinijanovu kodifikaciju (*Codex Iustinianus*, *Digeste* ili *Pandectae*, *Institutiones*, *Codex repetitiae prelectionis* i *Novellae*).

Osmo poglavlje nudi kraći pregled razvoja Rusije, odnosno formiranja ruske države sredinom IX stoljeća kada u poriječju Dnjepra dolazi do formiranja gradova Novgoroda i Kijeva, koji se objedinjuju u tzv. Kijevsku Rusiju. U ovom dijelu autor se referira i na jedan od najstarijih slavenskih pravnih zbornika-„Rusku pravdu“, čija je najstarija redakcija urađena u doba Jaroslava Mudrog i postoji kao „šira“, odnosno „uža“ pravda.

U devetom i desetom poglavlju autor obrađuje islamske države, tačnije Arabljansku državu i Osmansko carstvo, uključujući obradu i osmanskog prava. Pored ukazivanja na organe vlasti u ovim velikim državama autor sažeto, jasno i za čitatelja shvatljivo razlaže osnovne izvore šerijatskog prava, kao i pravne škole (mezhebe).

U jedanaestom poglavlju date su osnovne napomene o kanonskom pravu, njegovom ustroju i izvorima.

Dvanaesto poglavlje se odnosi na pitanje nastanka i razvitka engleske države. U ovom poglavlju autor se fokusira na opservaciju prvih naseljavanja engleskog tla od strane iberskih plemena sa tla Europe, te brojnih germanskih plemena iz centralne i sjeverne Europe. Bez ulaženja u suviše detalje, autor se fokusira na prelomne trenutke engleske historije. U ovom poglavlju posebno je apostrofirana važnost Velike povelje o slobodama (*Magna Carta Libetatum*), *Habeas Corpus Act-a* i *Billa o pravima (Bill of Rights)*. Pošto je englesko pravo dio anglosaksonskog pravnog sistema autor je ukazao na osnovne izvore tog prava od *common law-a*, *equiti law-a* do *statute law-a*, čime je uspješno diferencirao ovaj pravni sistem u odnosu na eurokonstinalni pravni sistem.

Trinaesto poglavlje se odnosi na stvaranje modernih država i prava poput Holandije (Nizozemske) i Švicarske. U ovom dijelu dat je prikaz nastanka ovih država i razvoja njihovog pravnog sistema.

U pretposljednem, četrnaestom poglavlju, autor se referira na nastanak Sjedinjenih Američkih Država, njihovu prvobitnu i kasniju organizaciju, kao i razvoj ustavne demokratije i ljudskih prava na tom području.

U posljednjem petnaestom poglavlju autor obrađuje nastanak i razvoj Francuske Republike, uz nezaobilazno ukazivanje na efekte i karakter Francuske revolucije, njene uzroke i posljedice referirajući se na Ustav iz 1791. godine, Ustav iz 1793. godine, te Ustav iz 1795. godine.

Na kraju, ako se za neko djelo može kazati da na jednom mjestu i za čitatelje na prijemčiv način iz rakursa historije pojašnjava osnovne institute pojmanja države i njenih organa vlasti, odnosno čitatelje uvodi u shvatanje historijske pozadine nastanka temeljnih pravnih institucija, onda sa sigurnošću i punom akademskom odgovornošću možemo konstatovati kako je ovaj udžbenik ispunio svoju misiju i postavio određeni standard u budućim pristupima pisanju ovakvih i sličnih udžbenika.